

For en Fabrik vilde man for Omkostningernes Vedkommende kunne bruge det samme Skema, idet man i sit Budget havde regnet sine Tariffer ud f. Eks. pr. direkte Time i Stedet for pr. »Salgskrone«.

Selve Fabrikationskontoen bliver for omstændelig at komme ind paa i denne Anmeldelse.

Endelig skal i Fig. 3 vises et Forslag til en samlet Budgetoversigt. Som omtalt har man debiteret de budgetterede Omkostninger paa Salgsresultatet, og da de samme Tal er krediteret under Omkostningsresultatet og det samme gør sig gældende for Resultaterne for Omkostningsstederne, faar man ved at lægge disse enkelte Resultater sammen og ved at tage Hensyn til de udenfor Budgettet faldende Transaktioner Virksomhedens samlede Resultat.

Som allerede nævnt betragter jeg slet ikke mine Punkter som udtømmende. Men det synes mig, at man ved at tage saadanne Ting som de anførte med, havde givet Bogen et mere regnskabsmæssigt og praktisk Præg, hvilket jeg i saa høj Grad har savnet ved Læsningen af den. Til Gengæld kunde Forfatteren have sparet diverse Selvfølgeligheder, som f. Eks. denne at man, naar man kender Mængde og Pris, finder Omsætningen ved at multiplicere de 2 kendte Størrelser. Jeg synes, det er mindre pænt af Forfatteren at forudsætte sit Publikums Kendskab til almindelig Handelsregning saa lille, at han finder det fornødent at oplyse om et saadant Forhold — og der er flere af den Slags.

Imidlertid har Forfatteren startet en dansk Litteratur om Budgetteknik — det er i sig selv rosværdigt — og saa har vi jo Lov til at haabe, at andre ogsaa vil tage Spørgsmaalet op, eller at Forfatteren muligvis vil uddybe Emnet og denne Gang i et intimere Samarbejde med en Regnskabsmand.

Børge Hansen.

Sven Røgind: Samfundets økonomiske Forhold. Ejnar Munksgaard. 1943. Kr. 11,75.

Lektor i Nationaløkonomi ved den polytekniske Lærestalt (Danmarks tekniske Højskole) Sven Røgind har samlet sine Forelæsninger i en Bog, som omfatter det meste af det traditionelle Lærebogsstof. Alligevel er Bogen ikke som andre Bøger; for det første er den mere kasuistisk end de fleste, og for det andet præsenterer den sit Stof i en anden Rækkefølge end sædvanligt. Hvad nu først *Kasuistikken* angaar, saa maa det indrømmes, at den ikke er uden Charme. Læseren præsenteres for et Utal af Tilfælde — lige fra Margaret Mitchell's »Borte med Blæsten«, Prisdirektoratets Æbleordninger og Nobelprisens Plads paa Betalingsbalancen til hvad der skete med Grundrenten, da Linje 2 blev flyttet bort fra Aaboulevarden — og alle disse Tilfælde er Eksempler paa et eller andet økonomisk Fænomen, som Røgind vil belære sine Læsere om. En særlig Forkærlighed nærer han aabenbart for Bryggerier, der ustandselig maa holde for som Eksempel paa noget. Hvad dernæst *Rækkefølgen* angaar, saa begynder Røgind med et Afsnit om Befolkning — som det sig hør og bør. Dernæst følger som en Gestus til de Polyteknikere, Bogen er skrevet for, et Afsnit om Teknik.

For en Fabrik vilde man for Omkostningernes Vedkommende kunne bruge det samme Skema, idet man i sit Budget havde regnet sine Tariffer ud f. Eks. pr. direkte Time i Stedet for pr. »Salgskrone«.

Selve Fabrikationskontoen bliver for omstændelig at komme ind paa i denne Anmeldelse.

Endelig skal i Fig. 3 vises et Forslag til en samlet Budgetoversigt. Som omtalt har man debiteret de budgetterede Omkostninger paa Salgsresultatet, og da de samme Tal er krediteret under Omkostningsresultatet og det samme gør sig gældende for Resultaterne for Omkostningsstederne, faar man ved at lægge disse enkelte Resultater sammen og ved at tage Hensyn til de udenfor Budgettet faldende Transaktioner Virksomhedens samlede Resultat.

Som allerede nævnt betragter jeg slet ikke mine Punkter som udtømmende. Men det synes mig, at man ved at tage saadanne Ting som de anførte med, havde givet Bogen et mere regnskabsmæssigt og praktisk Præg, hvilket jeg i saa høj Grad har savnet ved Læsningen af den. Til Gengæld kunde Forfatteren have sparet diverse Selvfølgeligheder, som f. Eks. denne at man, naar man kender Mængde og Pris, finder Omsætningen ved at multiplicere de 2 kendte Størrelser. Jeg synes, det er mindre pænt af Forfatteren at forudsætte sit Publikums Kendskab til almindelig Handelsregning saa lille, at han finder det fornødent at oplyse om et saadant Forhold — og der er flere af den Slags.

Imidlertid har Forfatteren startet en dansk Litteratur om Budgetteknik — det er i sig selv rosværdigt — og saa har vi jo Lov til at haabe, at andre ogsaa vil tage Spørgsmaalet op, eller at Forfatteren muligvis vil uddybe Emnet og denne Gang i et intimere Samarbejde med en Regnskabsmand.

Børge Hansen.

Sven Røgind: Samfundets økonomiske Forhold. Ejnar Munksgaard. 1943. Kr. 11,75.

Lektor i Nationaløkonomi ved den polytekniske Lærestalt (Danmarks tekniske Højskole) Sven Røgind har samlet sine Forelæsninger i en Bog, som omfatter det meste af det traditionelle Lærebogsstof. Alligevel er Bogen ikke som andre Bøger; for det første er den mere kasuistisk end de fleste, og for det andet præsenterer den sit Stof i en anden Rækkefølge end sædvanligt. Hvad nu først *Kasuistikken* angaar, saa maa det indrømmes, at den ikke er uden Charme. Læseren præsenteres for et Utal af Tilfælde — lige fra Margaret Mitchell's »Borte med Blæsten«, Prisdirektoratets Æbleordninger og Nobelprisens Plads paa Betalingsbalancen til hvad der skete med Grundrenten, da Linje 2 blev flyttet bort fra Aaboulevarden — og alle disse Tilfælde er Eksempler paa et eller andet økonomisk Fænomen, som Røgind vil belære sine Læsere om. En særlig Forkærlighed nærer han aabenbart for Bryggerier, der ustandselig maa holde for som Eksempel paa noget. Hvad dernæst *Rækkefølgen* angaar, saa begynder Røgind med et Afsnit om Befolkning — som det sig hør og bør. Dernæst følger som en Gestus til de Polyteknikere, Bogen er skrevet for, et Afsnit om Teknik.

Først derpaa tages der fat paa det egentlige økonomiske Stof. Afsnittet om international Handél er anbragt *foran* Afsnittene om Prisdannelsen paa Færdigvarer og Produktionsfaktorer, hvilket maaske er mindre naturligt. Strengt taget er Læren om den *internationale* Prisdannelse vel kun en Specialanvendelse af den *almindelige* Lære om Prisdannelse. Hvis denne Sandhed havde været mere udbredt, vilde Jordbunden for Vrangforestillinger hos jævne Folk have været meget daarligere end den er. Og Nationaløkonomiens Opgave er vel nærmest den at immunisere Folk mod Vrangforestillinger. Røgind vilde sikkert kunne skrive under herpaa, selv om han synes at tildele Nationaløkonomien som Videnskab en *endnu større* Opgave: »Den økonomiske Videnskabs Opgave er at anvise Veje til at fremskaffe den dertil (til Behovene, H. B.) svarende Sum af Varer og Tjenesteydelser paa den mest rationelle Maade«. ¹⁾ Jeg mener ikke, man kan sige saadan. Der maa være Forskel paa, om en Nationaløkonom siger: »Dette er Aarsag og dette Virkning, og *hvis* I gør saadan og saadan, saa vil det faa de og de Følger«. Eller om han siger: »Saadan og saadan *skal* I gøre«. Det første Udsagn er af rent videnskabelig Natur, og det er alene Nationaløkonomens Opgave at komme med den Slags Udsagn. Det sidste er normativt, og hvis en Nationaløkonom fremkommer med et saadant, gør han sig skyldig i Kompetenceoverskridelse. — Tilbage til Røginds Disposition: Sluttelig findes et Afsnit om Statsmagt og Borger og et om Fødselshyppighed, der knytter Forbindelsen til Begyndelsesafsnittet om Befolkningen.

De centrale Afsnit om Prisdannelsen er Afsnit V og VI. I det første behandles Bestemmelsesgrundene for baade de *absolutte* og de *relative* Priser. Man kan lægge Mærke til, at de behandles i *eet og samme* af Bogens otte Afsnit. Keynes sagde i sin berømte Bog om »Employment, Interest and Money«, 1936: ²⁾

»The division of Economics between the Theory of Value and Distribution on the one hand and the Theory of Money on the other hand is, I think, a false division.«

I den Omstændighed, at Røgind behandler de absolutte og de relative Priser i eet og samme Hovedafsnit, kan man føle sig fristet til at se en Indrømmelse til det Keynes'ske Standpunkt. En nærmere Undersøgelse af Røginds Fremstilling vil imidlertid vise, at det kun er rent *rumligt*, at absolutte og relative Priser behandles sammen. *Materielt* behandles de skarpt adskilt. De absolutte Prisers Højde forklares kvantitetsteoretisk, de relative Prisers forklares ved Hjælp af Produktionsomkostningerne og Grænsenyttens. Den eneste Forskel overfor ældre Fremstillinger, man kan faa Øje paa, er Rækkefølgen. Røgind behandler først de absolutte, dernæst de relative Priser. Netop fordi de to Behandlinger *intet* har med hinanden at gøre, er en saadan Rækkefølge fuldt tilladelig.

Behandlingen af de relative Priser lider af den alvorlige Mangel, at der intetsteds gøres Rede for *Markedsformens* Betydning. Der opereres med et uklart Konkurrencebegreb. Nogen Sondring mellem fuldkommen og ufuld-

¹⁾ S. 183.

²⁾ S. 293.

kommen Konkurrence er ikke forsøgt. Der siges saaledes¹⁾, at »den skarpe Konkurrence ikke altid er saa fordelagtig for Forbrugerne«, og det begrundes med Henviſning til »Handelsomkostninger, som kan voxe til meningsløse Højder, hvor det gælder om at indføre nye Mærker af en vis Vare paa et overfyldt Marked (Reklame, Agenter, Repræsentation m. v.)«. Hermed er aabenbart tænkt paa den *ufuldkomne* Konkurrence. Under *fuldkommen* Konkurrence kan enhver Sælger jo afsætte saa meget, han vil, til den udefra givne Pris, og han har derfor ingen som helst Brug for Reklame, Agenter eller Repræsentation. Eet Sted i Røginds Fremstilling skulde Sondringen mellem fuldkommen og ufuldkommen Konkurrence ligger lige for. Det er paa S. 193, hvor der tales om Prisens Forhold til Produktionsomkostningen, og hvor man er kommet til Fænomenet »frie« — »bundne« Priser. Det siges, at der maa »sondres mellem Landbruget og de øvrige fødevarer- og raastofproducerende Erhverv paa den ene Side og Haandværk og Industri paa den anden«. Til sin Overraskelse ser Læseren derpaa, at Grunden til Sondringen er, at Landbrugsvarernes Produktion afhænger af »Naturens Luner«, medens Industrivarerne har en Produktion, der er tilrettelagt for ret lang Tid fremover. Ikke engang her forekommer Sondringen mellem fuldkommen og ufuldkommen Konkurrence. Oligopolet behandles overmaade kortfattet (S. 199 ff.). Monopolet behandles ikke under de relative Priser, men er behandlet langt tidligere (S. 90 ff.). I Tilslutning til et Talexempel, ved Hjælp af hvilket man skal finde Monopolpunktet, siges, at »de *variable* Omkostninger falder som Følge af . . . bedre Udnyttelse af Maskinkraften« (S. 96). Bedre Udnyttelse kan der vel kun være Tale om i Forbindelse med en *fast* Faktor.

Det anførte vil vise, at Bogen kun i ringe Grad har draget Nytte af de store Landvindinger, den økonomiske Teori har gjort i de sidste 20 Aar. Dens Fremstilling af de absolutte Priser saavel som af Prisdannelsen under ufuldkommen Konkurrence er afgjort forældet. Teorien har vundet meget baade i Præcision og Realisme siden Kvantitetsteoriens og Hestemarked-Grænsenytte-Teoriens Dage. Den har søgt at hvæsse sit Værktøj, Definitionerne, til det yderste. Kun derigennem har den kunnet gøre sig Haab om at behandle sit Stof med Held.

Nu vil man maaske indvende, at det ikke gaar an at præsentere hele den moderne Teoris Værktøjskasse i en elementær Indledning. Denne Indvending kan i mange Tilfælde lade sig høre, men næppe i det foreliggende. Den, der underviser paa Universitetet eller paa Handelshøjskolen, maa misunde Lektor Røgind hans Auditorium. Netop *Polyteknikere* er fra deres Hovedfag vant til at arbejde med præcise Begreber og vant til at arbejde deduktivt. De vilde sikkert i en Haandevending kunne lære at tumle med Krydselasticiteter og Grænseindtægter og bevæge sig hjemmevant i tredimensionale Afbildninger. Og fremfor alt møder de med hele det matematiske Apparat, vi andre savner. Nogle af vore klareste produktions- og omkostningsteoretiske Begreber skylder vi en dansk Ingeniør. Da han havde opstillet dem, udtalte han:²⁾

¹⁾ S. 82.

²⁾ Ivar Jantzen: Voxende Udbytte i Industrien, Nat.øk. Tidsskr. 1924, Side 62.

»Naturvidenskaben og specielt Ingeniørvidenskaben har paa saa mange Maader vist os, hvorledes en Sag, der blot kan gøres til Genstand for Maal og Vægt, altid kan føres ind i et rationelt Spor. De økonomiske Foreteelser, som vi her har haft til Behandling, har en dyb Betydning for hele Samfundets Organisation og Trivsel. Der synes at være en Mangel paa Harmoni i det, at disse Spørgsmaal ikke bliver behandlede paa tilsvarende rationel Maade, som andre sideordnede og undertiden underordnede videnskabelige og tekniske Spørgsmaal.«

Naar det ovenfor blev sagt, at Røginds Bog for de teoretiske Afsnits Vedkommende er forældet, ligger det ikke deri, at Bogen ingenting bringer os. Den, der jævnsides med Røginds Bog læser et andet nyere elementært Værk som f. Ex. Mc. Isaac & Smith: Den økonomiska teorins grunder eller Winding Pedersens Samfundsøkonomiens Grundtræk, vil kunne faa megen Glæde af den livfulde, kasuistiske Fremstilling. Han vil ustandselig blive mindet om Dagliglivets mange økonomiske Problemer, store og smaa, og kan prøve den nyere Teori, han har læst hos andre, paa Røginds Exempler.

Hans Brems.

Johannes Humlum: Kulturgeografisk Atlas. Gyldendal. 1944. 88 Sider.

Kulturgeografisk Atlas redegør ved Hjælp af 80 Kort med tilhørende Tekst for Produktionen af og Handelen med en Række vigtige Produkter, hovedsagelig Raastoffer. Desuden indeholder Atlaset et Par Kort over Befolkningsforhold.

Samtlige Hovedkort er Verdenskort i Kaysers Projektion, hver ledsaget af et Europakort i større Maalestok samt for enkelte Produkters Vedkommende Specialkort over særlig vigtige Produktionsomraader, saaledes for Kaffe, Cacao, Tobak, Oranger og Bananer et Kort over Mellemamerika. Desuden forekommer en Del Kort, Diagrammer og Billeder i Teksten.

Kortene er saa vidt muligt gjort afvekslende, idet Professor Humlum bruger baade Cirkler, Kvadrater og Søjler til at angive Størrelsesforhold for Produktion, Eksport og Import. For en Del Korts Vedkommende er indtegnet Udbredelsen af særlige Forhold, der betinger Tilstedeværelse eller Fraværelse af det, Kortet fremstiller, f. Eks. ved Svineavlens Islams Udbredelse, ved Kautsjuk de tropiske Regnskovsomraader o. s. v. Desværre er selve Trykningen af Kortene ikke helt vellykket; det er saaledes let at se, at den røde Farveplade er trykt efter den sorte, og Rasterne ligger ikke jævnt paa alle Kort. Den ledsagende Tekst er en koncentreret, men fortrinlig Fremstilling af de enkelte Produkters Erhvervsgeografi.

Kulturgeografisk Atlas, der anvendes ved den højere Handelsuddannelse og mange Steder ved Realskoler, Gymnasier, Seminarier og Universiteter baade her og i Udlandet, har ogsaa Interesse for Erhvervslivets Mænd, idet det er en fortrinlig og letoverskuelig Haandbog over vigtige Udbredelses- og Handelsforhold.

Aage Aagesen.